Gonçalo Neves

RETORNO A LISBONA

Reporto personal, assatis detaliate, in le coulisses del 103tie Congresso Universal de Esperanto

Editiones 77

2021

Gonçalo Neves

RETORNO A LISBONA

Reporto personal, assatis detaliate, in le coulisses del 103tie Congresso Universal de Esperanto

Editiones 77

Espinho, Portugal

maio 2021

Retorno a Lisbona

Maio 2021

Espinho, Portugal

Autor: Gonçalo Neves

Revision: Carlos Soreto, Ruud Harmsen e Thomas Breinstrup

Todos os direitos reservados / Omne derectos reservate

Obra in interlingua (IALA)

© Editiones 77 – Gonçalo Neves

editiones77@gmail.com

Imagine del copertura: Panorama de Alfama, quartiero historic in Lisbona.

Contento

Explication preliminar..... 4
1. Advertimento 6
2. Partita e viage..... 7
3. Le Feria del Movimento Esperantista... 11
4. Oriente e Occidente se incontra de novo... 22
5. Le Inauguration Solemne..... 36
6. Le festino iberic 40
7. Le Concursos de Belle Artes..... 44
8. Le auction..... 48
9. Le Conferentia de Esperantologia..... 50
10. Le surprendente libro de homage... 53
11. Cata companion con su opinion... 57
12. Potpourri de remarcas final..... 62
Indice onomastic 64
Bibliographia..... 66

Explication preliminar

Immediatemente post mi participation in le 103tie Congresso Universal de Esperanto, io scribeva, in esperanto, un reporto personal e private assatis detaliate que io inviava a un parvissime gruppo de fidel amicos.

Durante un longe tempore io nutriva le idea de traducer le reporto a ido, con le objectivo de publicar lo (post omitter le detalios troppo private), a fin que le publico general poteva apprender detalios eventualmente interessante re le congresso, le quales ordinarimente non appare in reportos official o officiose. Multe vices io comenciava le labor, ma io sempre renunciava post alicun tempore. De un parte, il me semblava que multe detalios esseva troppo esperantesc e probabilemente non interessarea profanos; del altere parte, io sentiva que certe expressiones esseva a pena traducibile e que le stilo original, assatis calembourose, pareva a pena imitabile o reproducibile in ido, un lingua ordinarimente un poco plus circumspecte, dotate de altere rhythmo e differente cadentia.

Tamen, essente traductor, io sape anque que nihil es absolutemente intraducibile. Pro isto, io persisteva e insisteva e, malgrado multe interruptiones, io finalmente finiva le labor

e, in februario 2019, io publicava le reporto como un libro electronic illustrate.[1]

Multo me surprendeva le numero de personas[2] qui visualisava le libro in le sito ubi io lo habeva publicate, malgrado le exiguitate del actual movimento idista. Pro isto, in despecto del passar del tempore, io concludeva que il esserea absurde si le reporto non appareva anque in su lingua original. Forsan illo suscitarea alicun interesse, principalmente a causa del episodios burlesc que illo presenta. Comocunque, illo non ha le intention de derider, sed solmente de presentar le latere genuinmente human de nos omnes, sia le insignes, sia le gente commun. In maio 2019, io publicava le original in esperanto como un libro electronic, con le mesme illustrationes del traduction in ido.[3]

Duo annos ha passate desde iste publication. Constatante que anque le original gaudeva de un acceptabile reception,[4] io decideva traducer lo a interlingua. Io crede que un tal narration contrasta clarmente con le reportos habitual – tendentiosemente bombastic o pathetic – de iste typo de eventos. Ecce le resultato. Gaude de illo, car lector!

[1] https://archive.org/details/GNevesRivenoALisboa
[2] 205 visualisationes usque al data de hodie (2021-04-05).
[3] https://archive.org/details/reveno_al_Lisbono
[4] 222 visualisationes usque al data de hodie (2021-04-05).

1. Advertimento

Iste grattatura,[5] in veritate, non pote classificar se como un reporto (pompose nomine!), e illo non attinge mesmo le nivello de un articulo. Illo, de facto, consiste de mer impressiones dispersate, o imprecise daguerrotypos, re mi experientias durante le 103tie Congresso Universal (titulo pretensiose!) de esperanto, que habeva loco desde le 28 de julio usque al 4 de augusto 2018 in Lisbona, antique urbe imperial que le romanos baptisava como Olisipo (nomine derivate de *Ulysses*, secundo lo que on dice).

[5] *grattatura*: vocabulo argotic que significa "obra per grattapapiros". *grattapapiros* es un traduction litteral del francese *gratte-papier*, un parola familiar e pejorative que ha duo significationes: "commisso de officio" e "scriptorastro". Hic io me refere (jocosemente!) al secunde. Pro le prime, nostre linguas national dispone de parolas e expressiones multo amusante, forsan usabile como argot anque in nostre interlingua tanto senioral: "ratto de officio" (R канцеля́рская крыса, checo *kancelářská krysa*, norvegiano *kontorrotte*, finnese *konttorirotta*), "pulsaplumas" (A *pen-pusher*), "masticaplumas" (polonese *gryzipiórek*), "pulsastilos" (A *pencil pusher*), "tornastilos" (finnese *kynänpyörittäjä*), "sugetintas" (H *chupa-tintas*), "pissatintieras" (catalano *pixatinters*) e mesmo "pedesedias" (G *Sesselfurzer*)!

2. Partita e viage

Io partiva sabbato, le 28 de julio, de bon hora in le matino, ab le station ferroviari de Espinho, parve citate litoral in le nord de Portugal, ubi io me installava con mi familia circa un anno retro. Io trainava al station duo valises rolante, plenissime: in un de illos io habeva albergate vestimentos (solmente estive) e le habitual e indispensabile articulos de toilette, in le altere quattava unicamente cumulos de exemplares del tres libros in esperanto que iste grattapapiros, de un modo o de un altere, parturiva in 2018 – *Le senditoj*, *Periskope*, *Recenze* – e con le quales io habeva le intention de regalar amicos e fideles e de provider secretemente le collection de libros que Ionel[6] irea apportar ab Rotterdam.

Typic pavimento stratal portugese: vermente bellissime, ma anque non confortabile...

Io trainava mi bagage super un trottoir inequal, lente- e penosemente percurrente le distantia de circa un kilometro inter mi residentia e le station: oh, le injustemente famose pavimento stratal portugese,

[6] Ionel Ioneț (n. 1956), romaniano, scriptor, traductor e editor, responsabile del servicio de libros del Association Universal de Esperanto (UEA).

que sublimemente place al oculos ma in equal mesura noce al pedes, e que consiste de parallelepipedos irregular – appellate *paralelos* in le jargon de iste citate – le quales, con ration, es abominate per omne usatores de sedias rolante, bicyclistas, matres de familia qui tira corbes a rotettas, pulsatores de cochiettos de infante, portatores de crucia, vetulos con baston e... trainatores de valises rolante! Quando potera on tamen, in iste pais, gauder de trottoirs de briccas lisie?

Post un trepide camminata de vinti minutas super un tal pavimento, io finalmente arrivava al station, e post poc minutas, dum io attendeva le traino, io prendeva un bloco de notas ex mi sacco a cinctura pro registrar mi prime observation. Esseva illo un banalitate? Forsan non tanto. Un homine de medie etate, modestemente vestite, con sandalias, camminava preter le platteforma e, con un lampa de tasca, inspectava le ferrovia sin transversas. Que cercava ille? Io non lo comprendeva immediatemente, sed solmente post reflecter un poco. Ille cercava monetas super le ballast! Il se tractava de un miserabile in plus in iste citate, de alicuno qui habeva vergonia de mendicar super le abominabile pavimento e qui, de iste modo, se procurava un estranie maniera de farcir un poco su stomacho. Isto me recordava que, recentemente, ab un fenestra de mi appartamento in le secunde e ultime etage de un edificio

inconspicue, io per hasardo videva un homine, tamben de medie etate, qui deambulava in un esplanada opposite e frequentemente se inclinava extendente un bracio a basso. Focalisante mi globos ocular, io remarcava que ille recolligeva e mitteva in su tasca morsellos de pan que un vetule vicina del prime etage de un edificio lateral tote le dies jecta al strata pro nutrir le columbas de nostre quartiero...

Le traino Alfa Pendular que connecte Lisbona a Porto.

Le viage occurreva sin problemas e dilemmas, con facilitate... e punctualitate. Io prendeva un traino moderne, confortabile, munde, climatisate, equipate con connexion gratuite a internet. De plus, omne sedia disponeva de un prisa de currente proprie, dunque io poteva travaliar tranquillemente con mi computator durante tote le viage e preparar un poco le presentation in PowerPoint del discurso re mi dictionario historic de esperanto, que io irea pronunciar al occasion del Conferentia de Esperantologia durante le congresso...

In Lisbona io me installava a presso de mi genitores, qui ha attingite ja un etate multo respectabile. Mi patre, qui nunc ha 86 annos, claudica un poco ma es totalmente (mesmo

brillantemente) lucide, durante que mi matre, qui nunc ha 82 annos, monstra un remarcabile agilitate physic ma ha parve problemas de memoria, a causa de un accidente cerebrovascular que illa suffreva ante longe tempore. Al occasion del Congresso Universal in Lisbona io dunque reveniva *ad fontes*: al urbe ubi io habeva habitate ininterruptemente inter le 6te e 27me annos de mi vita e anque postea duo vices; al casa ubi io i.a. habeva apprendite esperanto, le prime vice in 1983 e, post un prime renuncia, de novo e con le mesme libro in 1987; e mesmo al lecto ubi io habeva habite mi prime pollution nocturne...

Tuk-tuk lisbonese pingite con motivos de azulejos (tegulas ceramic vitrate).

Tamen, durante le ultime annos, Lisbona ha suffrite multe cambios, que surprende le visitatores non-assidue. Multe botecas traditional ha essite reimplaciate per catenas international, vias pro bicyclos serpenta quasi ubique, il ha abundantia de parcamentos e automatos de location de bicyclos electric, le trottoirs ha essite allargate (ben que illos quasi sempre continua consister del injustemente famose *paralelos*!), e non manca mesmo tuk-tuks. In summa, illo ha devenite un urbe plus touristic, plus cosmopolita, per consequente, minus variate

e plus costose, e anque minus authentic. Fortunatemente illo continua offerer su odor particular, dulce, como antea, malgrado le omnipresentia de varie sortas de pollution.

3. Le Feria del Movimento Esperantista...

Tamen io habeva le intention de participar in un congresso, nonne? Ben, le Congresso Universal comenciava justo ille vespere, per le si-nominate Feria del Movimento Esperantista, que io alora visitava pro le prime vice. In mi congressos anterior (Varsovia, 1987; Valencia, 1993; Berlin, 1999) io non succedeva participar in tal evento, si illo realmente ja existeva. Un initiativa interessantissime que, nonobstante, deveniva un complete fiasco propter le exiguitate del local que on habeva seligite. Secundo un lista provisori que on habeva fornite, le feria consisterea de 110 tabulas, al quales deberea prestar servicio personas responsabile ab omne imaginabile associationes, societates, clubs, circulos e casas editorial, in un arrangiamento multo estranie: per exemplo, secundo le projecto, le Organisation Mundial de Esperantistas Atheista esserea vicin del Circulo de Amicos de Bruno Gröning e del Association Editorial Spiritista F. V. Lorenz, ma anque del Association Mundial de Esperantistas Non-fumatores e del Liga International de Esperantistas Cec... Totevia, propter

le excessive exiguitate del spatio del feria, il non esseva possibile fornir un tabula a cata societate; per consequente, a cata tabula sedeva o mesmo stava personas responsabile ab duo o tres societates, mesmo si istos habeva scopos contradictori, e on debeva exponer merces e dar informationes e explicationes in total promiscuitate, nam il habeva folios volante re reincarnation que jaceva in contiguitate a alteres que presentava provas irrefutabile super le inexistentia de Deo, o illos esseva mesmo partialmente superponite a istos, o vice versa.

De plus, tote le congressistas se precipitava impetuosemente a in le local. Omnes parlava o critava al mesme tempore. Le strepito e le calor deveniva insupportabile. Supra cata explication date per le coragiosos qui prestava servicio al tabulas sonava, con un stridor crescente, le murmure del turba. In ultra, le visitatores, como sardinas in latta, a pena poteva trainar se de tabula a tabula, malgrado le constante agitation, pulsatas e colpos de cubito. Solmente illes qui ama toccos "fortuite", palpationes incognite e altere

TAJONIA

Kongresa Kuriero de la 103a Universala Kongreso de Esperanto

Lisbono Sabaton, la 28-an de julio, 2018 n-ro 1

Urbestra saluto

Infana Kongreseto

Hodiaŭ lunoklipso

Mangu čipe, sed frue!

De kie?, kien?, per kio?

Kontribuu al socilingvistika esploro

Suno sed jaŭde ekvarmo

Prime numero de *Taĵo Nia*, le jornal del 103te Congresso Universal.

aventuras digital (ultra le pickpockets) se senti ben in tal menageries. Le die sequente, le secunde numero de *Taĵo Nia*, le jornal del congresso, insereva, a proposito de iste evento, un "poemetta" per le congressista numero 615 (il se tracta de Russ Williams, un statounitese qui habita in Polonia, e cuje adresse electronic, secundo le libro del congresso, contineva le expression aliquanto macabre *cxiomortas*...):[7]

"Feria del movimento intro?
Un caverna troppo dense e humide!
Foras, in le placia,
sin qualcunque irritation
il placerea plus, il non esserea consternante".[8]

Le precedente scripto certo delectarea Grigori Arosev[9] – qui in un recension naturalmente lo intitularea "Poema poetic"

[7] "totomori".

[8] Ecce le texto original: *"Movada foiro interne?* / *Tro dense, humide, kaverne!* / *Ekstere sur placo* / *sen ajna agaco* / *pli plaĉus, neniel konsterne"*.

[9] Grigori Arosev: esperantista russe qui, secundo Camacho (2016: 66) "ha le honor de haber componite le recension le plus incompetente" (*havas la honoron esti verkinta le plej malkompetentan recenzon*) re mi poemario in esperanto *Simptomoj* (1999), le qual ille trovava "estranie" (*stranga*), proque illo mancava de rimas e mesmo de signification (secundo su cerebro) e

– nam illo rima de accordo con le compendios e tintinna con un rhythmo que place al aure e, super toto, proque illo offere un signification inequivoc. Dunque on pote facilemente concluder que illo esseva componite per alicuno qui certo non es un modernista dilettante sin habilitate con respecto a iste mestiero...

Concernente *Taĵo Nia*, plure congressistas me demandava le signification de iste mysteriose titulo,[10] e isto esseva justo mi intention, quando io, ante le congresso, lo proponeva al Comité Organisator... De plus, secundo un narration posterior per Renato Corsetti,[11] durante un garrulada

---

rhythmo (secundo su aure). Pro isto ille dava a su "recension" le bizarre titulo *Poezio sed ne poemoj* ("Poesia ma non poemas")...

[10] Le termino *Taĵo* esseva proponite per le scriptor esperantista brasilian Leopoldo Knoedt (1921–2000) in 1980, in *La Luzidoj* – su traduction complete de *Os Lusíadas*, obra maestral per le poeta portugese Luís de Camões (c. 1524–1580) – pro denominar Tago, le fluvio le plus longe in le Peninsula Iberic, appellate *Tejo* ([ˈtɛʒu]) in portugese e *Tajo* ([ˈtaxo]) in espaniol. Iste vocabulo es quasi un forma median o un "compromisso" inter *Tejo* e *Tajo*, pro placer al esperantistas de ambe territorios.

[11] Renato Corsetti (n. 1941): esperantista e linguista italian, anterior presidente del UEA (2001–2007) e leader del movimento Bona Lingvo ("Bon Lingua"), que perseque le objectivo de minimisar le quantitate de radices usate in le lingua, per dicer, per exemplo, *deposteniĝi* ("disofficiar se") in loco de *abdiki* ("abdicar"), *praloĝanto* ("protohabitante") in loco de *aborigeno* ("aborigine"), *elektrokonservujo* ("electroconserviera") in loco de *akumulatoro* ("accumulator"), etc...

con me e Carlo Minnaja[12] – in le qual io intentionalmente usava un manata de neologismos pro provocar le sympathic promotor del “Bon Lingua”... – un femina congressista se habeva plangite a ille de un titulo irritante in le prime numero del jornal del congresso: *Manĝu ĉipe, sed frue!*[13] (“Mangia a precio modic, ma de bon hora!”). Le diligente collegas es assi...

Del resto, durante nostre garrulada, io non poteva impedir me de usar le occasion pro piccar Renato de novo per

[12] Carlo Minnaja (n. 1940), mathematico, traductor, lexicographo e critico litterari italian, membro del Academia de Esperanto (desde 1973). Ille es un parlator native de esperanto, como anque su fratre Nicola Minnaja (n. 1938), nam lor genitores, Luigi Minnaja (1899–1974) e Carolina Minio Paluello (1903–1984), parlava sempre in ille lingua a casa. Lor granpatre materne, Michelangelo Minio (1872–1960), naturalista e famose recercator botanic, pertineva al Academia pro Interlingua, e Carlo esseva ja de bon hora informate re le existentia de ido, como anque de latino sine flexione (LSF), nam a su casa se trovava non solmente libros in esperanto, sed anque grammaticas de ille duo linguas. In 1952, al occasion del Congresso Universal in Oslo, durante un visita del congressistas in le urbe, le gruppo de Carlo incontrava un guida touristic qui parlava in ido e, secundo lo que me informava Carlo ipse (in un message private in Facebook le 2018-01-04). “illo esseva a me, e anque al alteres, totalmente comprensibile” (*ĝi estis al mi, kaj ankaŭ al la aliaj, tute komprenebla*). Del resto, Carlo “sempre ha considerate le idistas como cosinos qui ha le mesme vision ma differente direction” (*ĉiam konsideris la idistojn gekuzoj, kiuj dise velas, same celas*).

[13] Le adjectivo *ĉipa* ancora es considerate un neologismo, ben que illo ja desde 1972 se trova in le PIV (le principal dictionario de esperanto). Le parola costumari continua esser *malmultekosta*. Pro isto le congressista se plangeva...

un banderilla[14] neologismal. In veritate, il habeva evenite que, in un anterior homage public a Marjorie Boulton[15] (martedi, le 31 de julio), Humphrey Tonkin[16] e Anna Löwenstein[17] habeva alternatemente declamate alicunes del rondellos intitulate *Rimleteroj* (“Litteras rimate”) que le poetessa britannic habeva excambiate con William Auld[18] in 1953–1954. Illes habeva declamate multo delectabilemente – Löwenstein un poco plus delectabilemente que Tonkin, mesmo splendidemente, malgrado su accento anglese troppo evidente – e io, con un placer cynic, habeva audite le uxor de Corsetti recitar le 12de rondello, componite per Boulton le 1953-10-20, cuje final del prime strophe sona assi: *Mi volas vivi nek en frido* / *Nek en*

[14] banderilla [E]: dardo de ligno con puncta de ferro e un serie de bandierolas, bandas e papiros variegate inrolate a su fuste. Quando le torero fige le banderilla in le collo del tauro, le ornamentos se disinrola e comencia fluctuar, lo que signala le execution successose del colpo.

[15] Marjorie Boulton (1924–2017): poetessa britannic qui scribeva in anglese e esperanto, autor i.a. de un notori biographia de L. L. Zamenhof (1962, 2de ed. 1989).

[16] Humphrey Tonkin (n. 1939): linguista britannic-statounitese, traductor de Shakespeare in esperanto e anterior presidente del UEA (1974–1980 e 1986–1989).

[17] Anna Löwenstein (n. 1951): anglese, scriptrice in esperanto, uxor de Renato Corsetti e copromotrice del antineologista movimento Bona Lingvo.

[18] William Auld (1924–2006), scotese, poeta e traductor in esperanto, autor i.a. de *La infana raso* (“Le racia pueril”), publicate in 1956 e considerate le melior obra poetic in esperanto usque hodie.

senbrida histerio.[19] Io dunque derideva Corsetti proque su marita non habeva potite impedir se de citar un neologismo horribile[20] coram tante homines – *hommage oblige*... – ma ille reageva a mi provocation per nihil altere que un surriso aliquanto amar. Pro politessa io tamen non le demandava an su conjuge esseva hypocrita o solmente obliviose, quando illa acceptava participar in ille homage a Boulton, nam in 2009, in le numero de octobre de *Esperanto* (revista mensual del UEA),[21] illa habeva publicate (p. 195) un articulo sub le titulo *Poetoj detruas nian lingvon* ("Poetas destrue nostre lingua"), in le qual illa reprimendava le bardos verde pro lor audacia neologismal. E le redactor contemporanee del organo principal del UEA – un institution, cuje annual Concursos de Belle Artes, como on sape, include un branca de "destruction" linguistic... – se permitteva mesmo reproducer super le copertura le titulo provocative...

Un del parolas "destructive" que apparentemente displace le plus a Löwenstein es – imagina! – *firmamento*, re le

[19] "Io vole viver ni in frigido / Ni in hysteria disbridate".

[20] In ordinari esperanto on quasi sempre dice *malvarma* ("incalide"!) in loco de *frida* ("frigide"), ben que iste radice vige in le termino *fridujo* ("refrigerator"), le qual pertine al vocabulario quotidian, mesmo de gente simple e inculte...

[21] http://dvd.ikso.net/revuo/Revuo_Esperanto/2009/10.pdf (vid. anque le bibliographia final).

qual illa ha dissertate assi: “Il es estranie que le argumento re excessive longor es oblidate quando un poeta desira absolutemente usar le parola *firmamento* in loco de *ĉielo*. Il es ver que, pro un anglophono o un francophono, *firmamento* effectivemente ha alicun sonoritate poetic, principalmente proque on lo trova solmente in contextos poetic. Pro isto, poetas esperantista lo ha apportate a lor ‘lingua poetic’. Le vocabulo tamen non se trova in linguas ab altere familias: in finnese, per exemplo, o in japonese. Dunque, que pensa un finnese o un japonese legente iste parola?”

Ben, io non sape lo que opina un finnese o un japonese re iste parola, ma io sape que, in su traduction de 故鄉 (“Loco de nascentia”, 1921), notori novella per Lu Xun (鲁迅, 1881–1936), Elpin (i.e. An Useng, 1907–1991), famose scriptor esperantista corean qui “passava grande parte de su vita in China”,[22] non hesitava usar lo duo vices, in le sequente phrases bellemente cisellate:

La orflava luno pendas sur la profunde blua firmamento.
(“Le luna auree pende in le blauissime firmamento.”)
(in le original: 深蓝的天空中挂着一轮金黄的圆月，)[23]

[22] Shi 2010: 503.
[23] Le original se trova i.a. in:
https://zhidao.baidu.com/question/338046778

Supre, sur la profunde blua firmamento pendas orflava disko de plenluno.[24]

("Supra, in le blauissime firmamento, pende un disco auree de luna plen.")

(in le original: 上面深蓝的天空中挂着一轮金黄的圆月。)

In ambe occasiones Elpin usava *firmamento* pro traducer 天空 (*tiānkōng*), e ille lo faceva certo non pro capricio o con le intention de destruer le lingua, sed post reflexion e con un forte motivo. Secundo Chen (秀珍), le marita taiwanese de Jorge Camacho, 天空 significa "celo physic", e per illo on pote dicer, per exemplo, *el cielo hoy está muy bonito* ("hodie le celo es multo belle"). Camacho mesmo "imagina que Elpin ha usate *firmamento* a fin de non inducer le lector a pensar a un celo spiritual, figurative, le opposito de inferno".[25] Su conjectura, in mi opinion, es plausibile, como lo monstra un analyse del 34 occurrentias de *firmamento* in le principal thesauro de

[24] Le duo phrases se trova in *Noveloj de Lusin*, 1974 (p. 72, 81), sin indication de traductor, e in *Ĉina antologio (1919–1949)*, 1982 (p. 22, 29), con tal indication. Ille traduction per Elpin esseva publicate pro le prime vice in 1963 (vid. Shi 2010: 503).

[25] Ambe informationes secundo un message private in Facebook (2019-05-01).

esperanto,[26] del quales, cetero, solmente quatro proveni ab poemas...

A proposito de *firmamento*, Löwenstein argumentava anque que "Su qualitate poetic non essera clar pro un homine qui non lo ha jammais incontrate anteriormente. Il es interessante que 'ĉiela volbo' ["volta celeste"], per le qual le PIV lo defini, me impressiona como multo plus poetic que *firmamento*, un parola non-analysabile." Curiosemente, in tres del exemplos de textos in prosa ab le *Tekstaro* figura *ĉiela firmamento*, un expression apparentemente pleonastic ma plenmente acceptabile e mesmo non exempte de un charme a pena explicabile. E que pote on dicer del expression *la volbo de la firmamento* ("le volta del firmamento"), que se trova in *Sur la vojo*, belle poema mediumnic per Johann Maas?[27]

Ben, in chinese, in veritate, il existe plure parolas pro 'celo'. Per exemplo, in 起初，神创造天地。 (Gen. 1:1) e 神称空气为天。(Gen 1:8), traductiones[28] de duo famose phrases biblic ("In le principio Deo creava le celo e la terra"; "E Deo appellava le extension celo", respectivemente), figura non 天空 (*tiānkōng*), sed solmente 天 (*tiān*), e, curiosemente, 'extension'

[26] https://tekstaro.com/
[27] vid. Porto Carreiro Neto 1972: 67.
[28] Version chinese prendite ab: www.bibliaonline.com.br/tb+cuv-s/gn/1

es traducite per 空气 (*kōngqì*), cuje prime logogramma (空, *kōng*) es equal al secunde de 天空 (*tiānkōng*). Multo probabilemente Elpin sentiva que le vocabulo ordinari *ĉielo* non sufficeva pro transmitter tote le fortia de 天空 (*tiānkōng*) e dunque ille se serviva de *firmamento*,[29] que del resto existe in esperanto ja desde al minus... 1905.[30]

Ancora re *Taĵo Nia*, io debe sublinear que, in le tertie numero (p. 3),[31] Suso Moinhos,[32] in su rubrica de libros, mentionava anque mi traduction in ido *La gardero di trupi* (2016), le qual, durante le congresso, esseva in vendita in le servicio de libros, exponite super le mesme tabula que mi version in esperanto del mesme obra (*La gardisto de gregoj*, 2015). Le duo traductiones apparentate jaceva tanto presso, tanto latere a latere, que Moinhos sentiva mesmo le besonio de

[29] Probabilemente on poterea applicar a Elpin (coreano de cultura chinese) le considerationes posterior per Miyamoto (1979: 94): "inter esperantistas oriental, le chineses es le plus diligente in studiar e usar *Plena Vortaro* [importante dictionario de esperanto, publicate in 1934], lo que rende lor obras splendide e simultaneemente, a vices, troppo banal, nam su vocabulario non sempre corresponde a omne necessitates del orientales". Tamen Miyamoto (1979: 124) opinava anque que "Generalmente le esperantistas chinese es conservatori in lor uso lingual"...

[30] vid. Ahlberg 1905: 32.

[31] Le qual on pote consultar hic: https://uea.org/pdf/uk2018/UKKuriero_3.pdf

[32] Suso Moinhos (n. 1970): philologo, polyglotto e traductor gallecian, reputate poeta in esperanto, multo active in le retes social.

avisar *Atentu* (“Attention”), forsan a fin que necun comprator prendeva le blau in loco del verde...

4. Oriente e Occidente se incontra de novo...

Ben, io nunc debe retornar al Feria del Movimento pro dicer que io succedeva, malgrado le deplorabile conditiones del local, trainar me usque al tabula del Instituto Japonese de Esperanto, e ibi io demandava re senior Syôzi Nobuyuki, con le qual io habeva comenciate corresponder in 2016, quando ille, per mediation de Jorge Camacho,[33] me inviava como dono le duo unic tomos de pvz[34] (non plus obtenibile in le servicios de libros) que mancava in mi collection: *de jeĥezkel a malaĥi* e *de josuo a jeremia* (il se tracta del traductiones biblic per Zamenhof que esseva publicate ni in *La Revuo* ni como libros per Hachette, essente dunque un authentic preciositate pro esperantologos e simile nerds). Alora anque io le inviava, como compensation, un inveloppe farcite per le sequente obras de mi autorato: *Historia Vortaro de Esperanto*, *La gardisto de gregoj*, numeros special 231 e 232 del magazin litterari *Fonto*

[33] Jorge Camacho (n. 1966): prolifichissime poeta in espaniol e esperanto, autor i.a. de novem poemarios in le lingua de Zamenhof.

[34] pvz: acronymo de *plena verkaro zamenhofa*, imponente collection de 48 tomos editate per le japonese itô kanzi (1918–2005), qui nunquam usava majusculas in su scriptos.

(que consisteva solmente de scriptos, original e traducite, ab mi atelier). Postea nostre correspondentia se interrumpeva pro duo annos, ma, vinti dies ante le congresso in Lisbona, ille trovava mi nomine in le lista de congressistas in le sito del UEA, me rescribeva e suggereva que io le cercava durante le feria al tabula mentionate.

Apud le tabula, on me presentava su affabile sposa, seniora Syôzi Keiko, qui me informava que io habeva essite invitate per su marito a un cena collective in un restaurante exterior, e que pro isto nos debeva prender immediatemente un taxi. Durante que nos nos dirigeva al exterior, ma ancora in le spatio del feria, nos incontrava su sposo, anque affabilissime, e, ja foras del local, on me presentava altere invitatos, e nos omnes camminava verso un angulo del strata pro stoppar un taxi. Durante que nos ambulava, seniora Syôzi me confessava que solo recentemente su marito la habeva recommendate leger mi obras, a causa del excessive numero de neologismos. Iste novitate me surprendeva, nam durante nostre correspondentia senior Syôzi non habeva hesitate usar parolas como *mido* (“postmeridie”) e *notora* (“notori”), ma io reageva per nihil altere que per un surriso sincer....

In le restaurante Colina, in le strata Filipe Folque, ja cognoscite per le copula Syôzi, que habeva prandite ibi in ille

die, io i.a. faceva cognoscentia de un copula interessantissime (le Kitagawas), e senior Syôzi me exprimeva su gaudio in constatar que io parlava “toto normalmente”, nam ante nostre incontro ille aliquanto timeva que io usarea nimie neologismos anque oralmente! Etiam Kitagawa Hisasi se refereva al thema, a saper, ille me demandava, con un surriso sincer – dunque, sin derision – an io trovava mi repasto *bongusta* (“saporose”) o *delica* (“deliciose”)!

Io apprendeva i.a. que le copulas japonese prefere dormir in lectos separate o – si illes es pecuniose – in cameras appartate, o mesmo – si illes es nababes – in etages differente. Iste sage arrangiamento non es frequente in le “Occidente”, ubi, secundo lo que io sape, on ancora considera suspiciose le conjuges o altere copulas qui dormi in lectos separate, como si alique non esseva in bon ordine inter illes! Io experimentava un tal reaction, ben que non explicite, quando mi marita Catarina e io, post nostre cambio de domicilio le anno passate, decideva comenciar dormir in lectos separate – a causa de su multo major sensibilitate al frigor – e nos acceptava le prime visitatores...

A proposito del cena, io debe dicer que illo esseva un “puncto programmatic” extracongressal multo interessante e amusante, e que omne japoneses me impressionava con lor sobrie gaitate, discrete sagessa, agradabile loquacitate (tamen non garrulitate futile), clar pronunciation, bon maestria del lingua e constante tendentia a parlar in esperanto, mesmo quando illes susurrava le unes con le alteres. In summa, un ambiente placentissime, que coronava del melior maniera le prime die del congresso!

In le restaurante Colina. Ab sinistra, in le senso del agulias del horologio: Syôzi Keiko, Kitagawa Hisasi, Kitagawa Ikuko, Ulrich Lins (Germania), Povilas Jegorovas (Lituania), Gotoo Itosi, Gonçalo Neves, Syôzi Nobuyuki.

Lunedi, le 30 de julio, secundo nostre accordo per posta electronic ante le congresso, io cenava con le Syôzis e Ionel Oneţ in le restaurante Café Lisboa, pertinente al catena de restaurantes de José Avillez, un chef de cocina portugese, famose principalmente pro su restaurante Belcanto, situate in le mesme quartiero, pro le qual ille ja recipeva duo stellas Michelin, e ubi on servi pecuniose invitatos per incredibile delicatessas (un del quales, on dice, contine mesmo auro!). Justo in ille luxuose casa de repastos senior Syôzi desirava prender su dinar, ma il es necessari demandar un reservation con un avantia de duo o tres menses, e ille, per posta electronic, me habeva incargate de tractar de iste subjecto solmente tres septimanas ante le data planate, dunque il non esseva possibile gauder del oasis, e nos debeva contentar nos con un restaurante minus chic. Tamen le qualitate nos placeva, e nos passava un tempore agradabile e amusante, ben que, re le vinos, senior Syôzi ha un palato exigente. Ille gustava plure rubie nectares de bon reputation, e post cata proba ille nos regalava con un invariabile commento laconic, coronate per un surriso seraphic: *Akceptebla* (“Acceptabile”)...

Ionel, un barbuto corpulente, amusantissime cliente, parlava como un torrente, sempre gai e contente, nam ille ha, de parolas e themas, un immense contingente, e su voce, sonor

e potente, sonava allegremente, inter su convivas attente, animava le ambiente, e durante le garrulada ille non cessava mangiar, con agile dente, e frueva de cata ingrediente, con satisfaction patente, e risadas frequente, nostre librero competente. Ionel, como Pantagruel, con bira e vino laxava le lingua, e, dum ille masticava, quante chronicas phantastic, qual episodios drastic, qual riso sardonic e detalios poco canonic del narrator virtuose, del quales nos alteres gaudeva, curiose.

Ille contava historias burlesc re su servicio de libros, i.a. a proposito de un paisano italian qui, cata secunde septimana, per telephono, commanda libros (e mesmo demanda su adjuta re phrases complicate que ille incontra inter tante lecturas), in contrasto choccante con certe “eminentes” qui apparentemente non compra mesmo un singule libro durante tote le anno...

Durante su amusante narrationes, Ionel ancora trovava tempore pro facer venir le servitor e planger se del insipiditate de su platto, lo que surprendeva e embarassava le empleato del restaurante. Iste se excusava mille e un vices e immediatemente cercava e le apportava un saliera, que Ionel acceptava con un surriso comprensive e affabile.

Tosto senior Syôzi me monstrava e postea me livrava, pro un rapide consulta, un quadernetto ubi ille i.a. nota e collige parolas e expressiones in esperanto re stupiditate e

follia, e con su jocose e charmante surriso quasi irresistibile ille me peteva inricchir le lista! Con le adjuta de Ionel, io addeva le sequentes: *ŝtipo* (“bloco de ligno”), *beoto* (“beotio”), *mankas klapo en lia kapo* (“il manca un valvula in su capite”), *muŝo zumas en lia kapo* (“il susurra un musca in su capite”), *lia cerbo iris promeni* (“su cerebro iva promenar se”); post le congresso, per posta electronic, io le inviava duo expressiones additional: *li ne bone tiktakas* (“ille non tictaca ben”) e *en lia cerbo kreskas herbo* (“in su cerebro cresce herba”)...

Trencho de un pudding Abade de Priscos.

Al fin, un surprisa in plus. Le servitor, pro compensar le insipiditate de su platto, apportava a Ionel un trencho de un pudding Abade de Priscos,[35] forsan le dessert le plus sucrate e le plus cholesterolic in tote le gastronomia portugese, continente un medie kilogramma de sucro, cinquanta grammas de lardo, un strato de caramello, un calice de vino de Porto e – pro nostre stupefaction – dece-cinque vitellos de ovo! Imagina

[35] Manuel Joaquim Machado Rebelo (1834–1930), ordinarimente cognoscite como Abade de Priscos, esseva un abbate catholic e gastronomo portugese qui durante 47 annos exerceva su officio in Priscos, un parve districto in le municipio de Braga, in le nord de Portugal. Ille es le autor de multe receptas, i.a. del famose pudding.

dunque, car lector, le visage del servitor, quando Ionel, con un affabile surriso de compassion, le confessava que ille esseva... diabetico! Tamen le pudding restava super le tabula, inter surrisos e mesmo risadas sonor, e postea Ionel, durante le garrulada, paulatim, con parve ma iterate coclearatas, quasi timidemente, como si ille voleva convincer se que ille se imbuccava un nutrimento assatis salutar, mangiava quasi integremente le dessert! Nos omnes explodeva in risadas! Qual inoblidabile vespere!

Jovedi, le 2 de augusto, incontrante me in le servicio de libros, le qual ille e io sovente e dispendiosemente visitava, e post informar me que ille habeva commandate 13 exemplares de mi obras, senior Syôzi me invitava de novo a cenar, iste vice in un restaurante de sushi. A 19 horas io esseva presentate a cinque japoneses e a un chinese in lor hotel Fénix Urban, in le avenue António Augusto de Aguiar, e desde ibi nos iva a pede al restaurante Up to Sushi, in le septime etage del hotel America Diamonds, in le strata Tomás Ribeiro. Senior Syôzi marchava veloce e agile, como si ille esseva plus juvene que io, ma su marita frequentemente remaneva retro, a pena capabile de accompaniar nostre rhythmo. De plus, ille facilemente e sin hesitationes se orientava in le stratas, ben que ille non habeva jammais visitate Lisbona o Portugal ante le congresso!

In le restaurante ille me doceva le arte de tener e manear le *hashis* (bastonettos a mangiar). Habente monstrate me le correcte position del digitos, ille me instigava “hashiar” le servietta que jaceva ante me. “Il es assi que on habitualmente se exerce”, ille explicava. Malgrado mi inhabilitate, io succedeva levar le panno blanc e me enthusiasmava tanto que io tosto essayava “hashiar” anque un penna e mesmo un platto, usque un femina japonese, sedente a mi dextra, me avisava que un tal numero de circo non esseva *bontona* (“de bon tono”)...

A mi sinistra sedeva le homine chinese, “cuje nomine io non vole memorar”.[36] Ja in le hotel, post haber facite su cognoscentia, io habeva comenciate conversar con ille, durante que nos attendeva le altere invitatos. Ille parlava esperanto fluente- e liberemente e lo pronunciava con claritate, in contrasto con un altere chinese qui, lunedi, le 30 de julio, al fin de un *Kleriga prezentado pri Japanio* (“Presentation

[36] Expression que se trova al initio del prime capitulo del prime parte de *El ingenioso hidalgo don Quijote de le Mancha* (1605), obra maestral per le scriptor espaniol Miguel de Cervantes (1547–1616): “In un village de La Mancha, cuje nomine io non vole memorar, non multe tempore retro, habitava un hidalgo de illes con lancea in portaarmas, scuto antique, cavallastro magre e leporario veloce.” (in le original: *En un lugar de la Mancha, de cuyo nombre no quiero acordarme, no ha mucho tiempo que vivía un hidalgo de los de lanza en astillero, adarga antigua, rocín flaco y galgo corredor*.). Le lector sagace tosto comprendera proque io “non vole memorar” su nomine...

instructive re Japon" per Hori Yasuo (un orator vivacissime!),[37] veniva a me e, post un balbutiamento quasi incomprensibile, me livrava, surridente, su carta de visita, in le qual figurava, ultra su nomine, anque su portrait, su titulo professional (*alta inĝeniero*)[38] e le nomine de su firma (*Wuhan Yuhe Tekniko Kompanio*). Io le demandava politemente, *Kion produktas via entrepreno?* ("Que produce vostre interprisa?"), e ille surrideva, visibilemente sin haber comprendite ulle cosa. Io reformulava le question, *Kion produktas via kompanio?* ("Que produce vostre compania?"), e ille me respondeva *Jes!* ("Si!"). Alora, viste le impossibilitate de qualcunque dialogo, io le diceva adeo. Postea io tornava le carta e legeva, in su verso, un detaliate description macaronic e intraducibile, que io transcribe hic *ipsis verbis*:

> Ak rilacia potimera akvimua farbo
> LEAC por protekti akvan tralikon
> AitniveLa en La modo, anti-envejecimiento, forta ligo
> Sekureco kaj media protekto ne-toksa, akvo korodo
> Struktura plifortikigo riparo. Identigo de tertremo damajo
> Malnova konstruajo riparo malnova kiel

[37] Hori Yasuo (堀 泰雄, n. 1941): japonese, scriptor in esperanto e membro honorific del UEA.
[38] "ingeniero qualificate".

Que on tamen non suppone que solmente congressistas "oriental" non sape orientar se re o in esperanto. Per exemplo, durante exercitios de aikido in un camera, le quales sequeva un discurso per Mireille Grosjean[39] super le thema, un femina, post reciper, de illa, facilissime instructiones re certe movimento de tal arte martial, non poteva responder alteremente que per iste duo parolas: *no entiendo*...

Ben, que io reveni al restaurante de sushi e a mi conviva interessante (ben que non multo loquace) ab China. Ille me donava un cravata chinese, plen de flores verde e auspiciose dracones auree super un fundo blau obscur, e anque un parve cassa continente 50 grammas de *teo Zamenhof* ("the de Zamenhof") lanceate in 2017, al occasion del prime centenario del decesso del autor de esperanto. In su interior, un belle libretto plurilingue doce que le the es "patrocinate per le familia Zamenhof" e "producite per le compania de the Guangzhou-Haozhan in collaboration con le Association de Esperanto de Peking". Le libretto contine anque phrases edificante re esperanto e the, per adeptos del stella verde ab tote le mundo, inter illos isto, per Saed (esperantista iranian de

[39] Mireille Grosjean (n. 1946): oratrice e viagiatrice suisse francophone, copresidente del SES (Societate Suisse de Esperanto).

Shanghai): *Ĉe ni teo kaj esperanto kunfluas sur lango* (“A presso de nos, the e esperanto conflue super le lingua”...

Pro le prime vice in mi vita io “sushiava”. Antea io sempre habeva refusate tal invitationes de amicos e altere personas de mi cognoscentia, nam me nauseava le idea de mangiar pisce crude, ma iste vice io acceptava le defia e me delectava con saporose (o deliciose!) filets de thunno e salmon. A senior Syôzi non placeva certe detalios del plattos de sushi offerite, le quales ille trovava *usoneca* (“americanesc”) – per exemplo, le uso excessive de caseo Philadelphia e le addition de un copertura de mayonnaise – dunque nos simplemente non commandava tal plattos.

Saurello grilliate al sal à la japonese, con le hashis (supra), e à la portugese, con patatas bullite (infra).

Durante le repasto nos garrulava vivacissimemente re pisces, legumines e diverse specialitates culinari. Senior Syôzi sempre porta con se un quadernetto, in le qual ille registra le nomines, in japonese e esperanto, de omne pisces e altere cosas importante pro le gastronomia nipponic. In illo non manca

mesmo *trakuruso*,[40] nomine de un saporosissime pisce, tanto popular in Portugal como in Japon, que on poterea denominar saurello[41] in interlingua (*carapau* in portugese). Pertinente al familia *Carangidae*, illo es simile al maquerello, que pertine al familia *Scombridae*. In Japon, secundo Nakamura (1964: 180), "on grillia lo con sal" (dunque, del mesme modo que in Portugal) o "bulli lo con sucro e sauce de soya".

Post un "sushiada" vinose, ma ancora ante le fin del repasto commun, le chinese subito se levava, se excusava allegante un altere rendez-vous le mesme vespere e, sin commentos additional, iva via. Me surprendeva tal peripetia, ma alicuno me susurrava immediatemente post su disparition: "Il ha un concubina qui le attende foras. In veritate, le stato chinese paga le costos de viage non solmente a certe homines, sed anque a lor concubinas...". Ecce le ration proque le chinese, "cuje nomine io non vole memorar", non figura in le photo

[40] Vocabulo mancante in le PIV ma attestate per plure obras publicate inter al minus 1963 e 1988, includente Nakamura (1964: 180).

[41] Le specie le plus cognoscite in Europa es *Trachurus trachurus* (saurello del Atlantico): A *Atlantic/European horse mackerel*, *(common) scad*, *saurel*; F *chinchard (commun)*, *caringue*, *maquereau anglais*/*bâtard*, *saurel (commun de l'Atlantique)*; G *Bastardmakrele*, *Holzmakrele*, *Stöcker*, *Suri*; H *jurel*, *chicharro*; I *sugarello*, *suro*; R обыкновенная ставрида. Le specie japonese (*T. japonicus*) se appella あじ (*aji*) in le Pais del Sol Nascente.

historic que un servitor faceva al final e que se trova in iste pagina!

In le restaurante de sushi. A mi sinistra sta le copula Syôzi. Io non memora le nomines del duo altere japoneses.

Le die sequente, venerdi, le 3 de augusto, senior Syôzi, itero incontrante me in le servicio de libros, me invitava de novo a un cena in un altere restaurante de sushi, iste vice expectabilemente “authentic”, sin ulle fardo americanesc – in un posterior message de posta electronic ille me dicerea que le restaurante del jovedi habeva “un stilo typicamente americanesc, como illos que on trova in Hawaii, San Francisco

e alterubi”[42] – ma regrettabilemente io habeva un dinar familiar assignate pro ille vespere, a casa de mi genitores, e io absolutemente desirava revider mi fratres e nepotes post un absentia de un anno. E finiva assi mi “japonada” congressal. Post le congresso io recipeva ab seniora Syôzi un message de posta electronic per le qual io apprendeva que, le venerdi, illes habeva agradabilemente cenate in le restaurante de sushi Go Juu (in le strata Marquês Sá de Bandeira), ubi le principal servitrice mesmo “parlava japonese multo decentemente”.[43]

5. Le Inauguration Solemne

Dominica, le 29 de julio, eveniva le si-nominate Inauguration Solemne in le grande amphitheatro de Coliseu dos Recreios. Ecce alicun notas, principalmente linguistic. Un granfilia secunde de Zamenhof legeva in voce alte un breve discurso, fluentemente e con belle pronunciation. Illa committeva pochissime errores (per exemplo, *“unuj la *ajliaj”*), ma quando illa debeva leger le anno de nascentia de su granpatre secunde (1859), qual disastro! On la habeva ben trainate, ma on habeva oblidate scriber le datas con tote le litteras, in vice de scriber los con cifras. Solmente con grande

[42] *“tipa usoneca stilo, kian ni trovas en Havajo, Sanfrancisko k.a.”.*
[43] *“parolas la japanan tre dece”.*

pena, multe hesitationes, balbutiante, e con un staccato ridicule, illa succedeva enunciar le data, ma le companiones verde immediatemente la regalava con un applauso comprensive...

Anomalissime esseva le pronunciation del si-nominate Trezoro (Huang Yinbao), chinese, membro del consilio executive del UEA, e io non poteva comprender plus que 50% del contento de su parve discurso legite, durante le qual sonava plure vices le glossonymo **Esperendo*. Postea, quando io – un poco avergoniate – relatava a duo expertos mi semicomprension, illes me revelava un simile incapacitate de lor aures, lo que evidentemente me alleviava un poco... A proposito, io tamen debe confessar que, in un evento posterior (organisate per le CED,[44] martedi, le 31 de julio), le mesme Trezoro, non super un podio sed inter le publico, se levava pro spontaneemente commentar le intervention de un orator, e iste vice io comprendeva circa 95% de su locution (ben que ille insisteva con su **Esperendo*). Ben, probabilemente il se tracta non tanto de un problema de pronunciation como de su incapacitate de leger in modo perceptibile... Durante le mentionate evento del CED, del resto, io con grande placer

[44] **C**entro de **E**sploro kaj **D**okumentado pri la Mondaj Lingvaj Problemoj (“Centro de Recerca e Documentation re le Problemas Linguistic del Mundo”), institution create in 1952, con forte ligation al UEA.

ascoltava un commento in un esperanto fluente per un statounitese, cujo nomine io regrettabilemente non memora (ben que io vole memorar lo!), e cuje pronunciation exemplarissime, sin ulle accento (e sin affectation) ancora tintinna in mi aures. Dunque su exemplo monstra que anque in iste dominio il es possibile superar completemente le idiosyncrasias del linguas national, a condition que on face un effortio consciente e persistente pro contrariar los. Ja in Varsovia, al occasion de mi prime Congresso Universal, in 1987, io incontrava un statounitese qui parlava esperanto fluentemente, e cuje pronunciation meraviliose me incantava absolutemente.

Ben, ancora a proposito del inauguration solemne, io debe mentionar le breve discurso per le presidentessa del TEJO, [45] Trần Hoan, de Vietnam, cognoscite sub le supernomine Ĝojo ("Gaudio"). Su locution stentoree, in le qual io remarcava certe indigentia de accusativos, sonava torrentialmente, como un mitraliatrice, e a causa de tal galopo su cerebro non poteva accompaniar le lingua, e vocales esseva delite (**ti ĉi momento*, **Esprantujo*) o consonantisate (**alja mejloŝtono*, **alja rolo*). Fortunatemente, le pronunciation

[45] TEJO: Tutmonda Esperantista Junulara Organizo ("Organisation Mundial del Juventute Esperantista").

exemplar de Otto Prytz,[46] qui parlava brevemente in nomine del Academia de Esperanto, stabiliva un contrasto con le anterior. Le discurso le plus longe – como il es habitual, secundo lo que on dice – esseva pronunciate per Mark Fettes,[47] con un legier accento anglese e un stilo aliquanto pathetic, ma, durante quasi su integre intervention, dormiva plus o minus profundemente un vetula japonese qui sedeva a mi dextra, dum un familia chinese presso illa voluptuosemente maneava lor telephonos mobile, ignorante completemente le orator. Quando ille exhauriva su verbositate, in le sala erumpeva un ovation strepitose que eveliava le dormitrice, e ista immediatemente comenciava applauder con evidente enthusiasmo...

Le litania final de breve messages de salutation per le representantes de cata pais se trainava fastidiosemente, nam le numero de paises amontava a circa septanta, ma il non mancava anque episodios interessante o mesmo amusante. Per exemplo, le representante de Angola, post haber annunciate su nomine, addeva *kaj mi deziras....* ("e io desira..."). Un breve pausa e de novo *kaj mi deziras...*, e assi ille repeteva, quatro o cinque vices, usque ille finalmente succedeva exprimer alicun

[46] Otto Prytz (n. 1943), esperantista norvegian, membro del Academia de Esperanto.

[47] Mark Fettes (n. 1963): professor universitari statounitese-canadian, presidente del UEA (desde 2013).

desiro, que le publico a pena audiva, a causa del choro de risadas e applausos de compassion. Al fin, le representante de Portugal, Miguel Faria de Bastos,[48] in loco de pronunciar le breve message circumstantial que omnes expectava, comenciava digreder, accumulante longe phrases, in stilo rococo, re plure themas historic, como si ille discurreva ex cathedra coram ministros e professores, usque subito le interrumpeva e tosto le silentiava completemente un salva de invectivas e ululationes ab le parterre...

6. Le festino iberic

Martedi, le 31 de julio, io finalmente frueva del occasion pro garrular e cenar tranquillemente con le gruppo iberic, al qual tunc adhereva anque le indiano Giridhar Rao[49] e, ja al fin, István Ertl[50] con su filio. Le officiose "puncto programmatic", que multo me delectava, eveniva in un restaurante de bon qualitate, ambiente intime e precios modic, situate in le

[48] Miguel Faria de Bastos (n. 1942), advocato, anterior presidente del PEA (*Portugala Esperanto-Asocio*, "Association Portugese de Esperanto) e su actual observator in le comité del UEA.

[49] Giridhar Rao (n. 1963), professor e actual membro del Academia de Esperanto (desde 2016).

[50] István Ertl (n. 1965): traductor e polyglotto hungare, scriptor in esperanto, anterior redactor de *Esperanto* (organo official del UEA, 1992–2001) e coredactor de *Beletra Almanako*.

vicinitate del centro congressal. Qual emotive instante pro me, post un troppo longe absentia physic in iste sorta de eventos!

Appareva un photo del cena, facite per Víctor Solé, in le 6te numero del jornal del congresso (le venerdi), sub le titulo *Rekune la Ibera Skolo* (“Le schola iberic insimul de novo”).[51] Un photo quasi equal, facite per Giri, e reproducite infra, esseva postea publicate in Wikipedia.[52]

Il se tracta de un documento historic, si on considera que le imagine monstra le surrisos de cinque del cofundatores del

Ab sinistra, in le senso horari: Miguel Fernández, Abel Montagut, Antonio Valén, Ana Manero, Gonçalo Neves e Miguel Adúriz.

[51] https://uea.org/pdf/uk2018/UKKuriero_6.pdf.
[52] https://eo.wikipedia.org/wiki/Ibera_skolo

Republica de Esperanto[53] (le sedentes, ab sinistra, in le senso del agulias del horologio):

Ministro de Borrascas Immediate e Solitude Sonor, Ministro de Canto e Bridge e de Arcas Universalmente Famose, Ministro del Vias Erronee, Affaires Non-urgente e Blasphemias Hispanic e Visir Supreme del Republica de Esperanto, Ministro del Nostalgia e Mysterio Incorporee, e Ministro de Dece Spheras, Liven 10[54] e Altere Pseudonymos. Regrettabilemente, retenite per altere cargas, non se trova in le photo, pro absentia ab Lisbona, duo cofundatores additional: Ministro de Relationes Sexual, Ecliptic e Exterior con le Communitate de Citatanos Esperantista e Ministro de Estufatos Josephin e Berillos de Sol. Ben que foras del photo, al tabula sedeva altere ministros, ergo il se tractava de un conferentia al summitate, obviemente importante e digne de attention, que le pressa e television portugese scandalosemente ignorava...

Giri me surprendeva con su repasto frugalissime: ille, de facto, farciva su sacco digestive per un simple salata de tomates e un parve caseo fresc situliforme (ben que io habeva

[53] "Institution" virtual e phantasmagoric fundate jocosemente in 2008: http://esperantarespubliko.blogspot.com/

[54] Liven ("verso sinistra") Dek ("dece") es su (de Miguel Adúriz) pseudonymo, e *Sferoj* ("Spheras") es le titulo de un collection de libros de science-fiction in esperanto, editate per ille.

commandate duo pro ille). Anque al occasion del diverse repastos con le gruppo japonese io habeva remarcate que le asiaticos sovente mangia minus abundantemente que le sud-europeos. Io es curiose pro saper an il se tracta de un differentia solmente cultural o anque organic, ergo, genetic. Ecce un thema interessante pro recercas e pro un eventual essayo...

Durante le dinar io apprendeva que, le jovedi, le festa del Concursos de Belle Artes esseva compromittite, proque il non esserea possibile facer le probas con adjuta de technicos in le mesme local ubi le ceremonia, secundo le programma, deberea haber loco. Dunque io contactava telephonicamente mi amico José Martins, presidente del PEA e del Comité Organisatori, qui alora cenava con Clay Magalhães[55] in un altere restaurante. Io resolveva "monstrar le dentes" un poco e mesmo bluffava per dicer que le presidente e le secretario del Concursos de Belle Artes habeva menaciate presentar su dimission si illes non poteva disponer de un local e adjuta de technicos pro facer le probas. Martins me promitteva que ille parlarea con Clay e tentarea solver le impasse. Le die sequente, io recipeva un message in mi neanderthalesc telephono mobile, per le qual le

[55] Clay Magalhães (n. 1974): esperantista brasilian, KKK (Secretario Constante de Congressos) del UEA (desde 2003).

duple presidente garantiva que nostre revindication esserea satisfacite...

7. Le Concursos de Belle Artes

Usque a iste Congresso Universal io habeva assistite solmente a duo ceremonias del Concursos de Belle Artes, a saper, in Valencia (1993) e Berlin (1999). In ille annos, le ceremonia esseva simple: le presidente del commission faceva un breve discurso, on annunciava le nomine de cata victor, advocante le (o su representante) al podio, on le livrava un diploma, e eventualmente ille legeva in alte voce le obra premiate, si il se tractava de un poema.

In 2018 le ceremonia esseva totalmente differente. Illo deveniva un ric spectaculo, in un auditorio imponente, que attraheva multo plus de personas que habitualmente, e le annuncio del premios e livration del diplomas deveniva un parve parte del integre evento, in le qual on sublineava, plus tosto que le nomines del individuos in question, le cultura de esperanto ipse, como un phenomeno que on pote cultivar e del qual on pote fruer.

Ja desde 1999 io non habeva inviate obras pro le Concursos de Belle Artes, e anque in 2018 io longemente hesitava an io deberea participar o non. Al fin alicuno

succedeva persuader me, e io resolveva inviar septe obras pro quatro brancas e sub-brancas. Inter le obras inviate, io recipeva le prime premio pro mi essayo *En la mondon venis parol' nova. Studo pri la parola uzo de Esperanto inter 1887 kaj 1905* ("Veniva al mundo un nove parlar. Studio del uso oral de esperanto inter 1887 e 1905"). Io gaudeva multo del attribution del premio justo a iste obra, in le qual io habeva investite tante tempore e energia. Io habeva consultate 54 articulos e altere sortas de obras de referentia pro colliger le necesse informationes e datos, ma tressar los in un filo continue e plausibile e transformar los in un pecia legibile se habeva monstrate un carga plus herculee que le investigation ipse, e in un certe instante io habeva mesmo pensate renunciar, anque proque simultaneemente io debeva finir e tosto livrar le traduction de un romance a un casa editorial, dunque io esseva in le imminentia de exhaustion mental. Fortunatemente io colligeva fortias io-non-sape-ab-ubi e duceva le essayo a bon fin. Totevia, si on considera mi integre participation, isto pote classificar se como le minus successose usque nunc, si io memora ben, nam io concurreva con septe obras ma recipeva solmente un premio. Esque isto significa que ha ja comenciate le degeneration de Gonçalo Neves? Sperabilemente isto es solmente – o, al minus, super toto – un consequentia del facto

que le actual juratos se monstra plus rigorose e plus exigente, lo que es a applauder, nam tal attitude probabilemente stimulara le concurrentes a altiar lor nivello e, ergo, anque illo del literatura de esperanto in general.

Advocate al podio, io alloqueva ante le publico e diceva que *La nomo de la aŭtoro ne tiom gravas; pli gravas la verko* (“Le nomine del autor non importa tanto; le obra es plus importante”). Postea io explicava le thema del essayo e exprimeva le desiro que omnes o al minus un grande parte del ascoltatores poterea prender cognoscentia del essayo e mesmo leger lo, ben que io sapeva e continua saper que tal cosa probabilissimo nunquam evenira, que le texto mucera in un proxime numero del almanac *Belarta Rikolto* e cadera rapidemente in oblido, si io non facera alique pro divulgar lo e render lo accessibile a un publico plus ample. Iste obra pone in evidentia i.a. le rolo de Finlandia in le vivification del uso oral de esperanto in su primordio (un thema re le qual io a pena sapeva alique ante comenciar mi recercas). Forsan io potera sasir le occasion que le proxime Congresso Universal evenira justo in Suomi pro facer alco a iste proposito.

Io multo gaudeva del facto que, in 2018, un altere portugese esseva premiate, a saper, José Eduardo Crispim, ja de etate avantiate, qui poteva ipse ascender lentemente le podio

pro reciper su diploma, post haber attingite un mention honorific in 2012. Regrettabilemente ille es completemente ignorate in le encyclopedia per Sutton[56] e in le historia litterari per Minnaja/Silfer,[57] ben que ille merita attention pro su obras original e traductiones ja desde longe tempore, quasi sempre sub le pseudonymo Eduardo Novembro. De plus, io gaude del facto que esseva de novo premiate le scriptor, traductor e medico brasilian Paulo Sérgio Viana, anque injustemente ignorate per le historiographos de esperanto. In le mesme concurso, dunque, on premiava tres differente scriptores lusophone, lo que stabili un record absolute.

Solmente non me placeva le facto que Sara Spanò,[58] directrice de cultura i.a. a presso del UEA, durante un anterior puncto programmatic – a saper, durante le Clausura Solemne – annunciava in voce alte que le premio de essayo Luigi Minnaja habeva essite attribuite a un certe "Gonzalo Niebes". In un proxime congresso, si io la incontrara in un corridor o alterubi, io probabilemente la appellara *Sara Hispanò*...

[56] Geoffrey Sutton: *Concise Encyclopedia of the Original Literature of Esperanto 1887–2007*. Nove York: Mondial 2008. 728 p.

[57] Carlo Minnaja, Giorgio Silfer: *Historio de la Esperanta Literaturo*. Le Chaux-de-Fonds: LF-Koop 2015. 748 p.

[58] Sara Spanò (n. 1981), italiana, doctoressa de philologia e litteratura classic, membro del consilio executive del UEA desde 2016.

Ab sinistra: Paulo Sérgio Viana (Brasil), Laure Patas d'Illiers (Francia) – qui accaparava tres prime premios (un record!) – Miguel Adúriz, Ana Manero, Miguel Fernández e Gonçalo Neves.

8. Le auction

Post haber legite tante opiniones favorabile re le habilitate auctional de Tonkin, il esseva con grande curiositate que io, pro le prime vice, assisteva a tal ceremonia, que eveniva venerdi, le 3 de augusto, in le sala Carreira. Ben, Tonkin certo merita su fama como auctionator, nam ille dirigeva omne travalios con agilitate e competentia, ma al mesme tempore con notori argutia. Tamen io remarcava, al minus duo vices, que, propter myopia, excessive haste o altere motivo, ille non

videva un mano levate, e assi se perdeva un offerta, que poterea ancora farcir un poco le cassa del UEA...

Nonobstante, le evento esseva fruibile anque de un puncto de vista psychologic. Primo, a causa del calor insupportabile que il faceva in le sala, le presidentessa del TEJO, durante quasi tote le tempore, se manteneva stante juxta Tonkin e, per agitar incessabilemente un flabello, illa servilmente refrescava le aere circum le capite del maestro de auctiones. Que va dicer le feministas verde? Secundo, il causa stupefaction le amonta de pecunia que le congressistas prospere es disposite a disbursar pro accaparar le bagatellas le plus incredibile. Per exemplo, durante que un exemplar del *Fundamento de Esperanto* (del none edition, excellentemente elaborate per André Albault in 1963) recipeva absolutemente nulle offerta, un placa con le nomine de Tonkin ab le anterior congresso statounitese de esperanto, un sapon con le portrait de Zamenhof e le signatura de Mark Fettes, e un flabello ab le Congresso Universal in Seoul se vendeva pro 6, 25 e 30 euros, respectivemente... Un altere congressista non hesitava disbursar 25 euros pro obtener un petra ab le castello de Grésillon... E que dicer del facto que le derecto de esser le congressista numero un in le sequente Congresso Universal se vendeva pro 600 euros?! Imagina quante tomos del obra

complete de Zamenhof on poterea comprar con un tal amonta de pecunia...

Quanto a altere merces auctionate, il esserea importante saper an illos non deberea esser deponite in un museo, in loco de cader in le manos de privatos, como, per exemplo, un carta postal de Boulton ab 2009 e un camera photographic de Detlev Blanke, [59] le quales se vendeva pro 100 e 330 euros, respectivemente.

Io esseva choccate anque proque le prime anno de *La Revuo* se vendeva pro 60 euros, durante que le unic e multo plus rar collection de *Lingvo Kosmopolita* (1912–1913) esseva comprate pro solmente 25 euros (dunque, mesmo a melior mercato que le flabello ab Seoul!).

9. Le Conferentia de Esperantologia

A causa del spectaculo del Concurso de Belle Artes, io perdeva le session matinal del Conferentia de Esperantologia. Quando io, le postmeridie, entrava in le sala Sacramento, Patience Haggin ja habeva comenciate discurrer super le

[59] Detlev Blanke (1941–2016): linguista, interlinguista e esperantologo german, cofundator del Gesellschaft für Interlinguistik (GIL) in 1991 e su presidente durante vinti annos. In 2006 ille discurreva al occasion de un conferentia de ido in Berlin (in esperanto, con interpretation simultanee a ido, per Günter Anton).

relation inter le famose caso Dreyfus e le movimento esperantista, e mi aures esseva immediatemente irritate per su horribile accento anglese e anque su recurrente errores de accentuation: *internacia opinio*, *publiko*, *leteroj*, *politiko*, **ideologĝio*, *antisemito*, *pozicio* etc., etc., durante tote le presentation,[60] le qual, del resto, esseva interessantissime e multo ben documentate. De plus, illa debeva luctar constantemente contra le horologio e, pro isto, volente o non volente, illa tractava hastivemente punctos importante. Insufficientia de tempore sentiva anque le oratrice sequente, Sabine Fiedler,[61] e principalmente io ipse, qui parlava post ista. Io me debatteva aliquanto con mi presentation de PowerPoint

[60] Io me recordava de su discurso quando, post alicun menses, io legeva le sequente plancto de Katalin Kováts in *La Ondo de Esperanto* (2019: 1 (291), p. 14): "Lo que me attristava le plus durante le anno esseva le parve maestria del lingua in nostre communitate, le manco del prestigio de un bon e belle uso del lingua. In van nos examina le esperantistas e es fer de nostre 2250 diplomas del QECRL, si durante eventos importante, como, per exemplo, eveniva anque in le Congresso Universal in Lisbona, un millena de esperantistas debeva audir un esperanto mal parlate ab le podio." (in le original: *Kio pleje malĝojigis min tra la jaro, estis la malalta lingvonivelo de nia komunumo, manko de la prestiĝo de bona kaj bela lingvouzo. Vane ni ekzamenas la esperantistojn, fieras pri 2250 KER-diplomitoj, se dum gravaj tutmondaj aranĝoj, kiel ekzemple estis ankaŭ en UK en Lisbono, milo da esperantistoj devis aŭdi fuŝparolatan Esperanton de sur la podio.*).

[61] Sabine Fiedler (n. 1957): germana, doctoressa de linguistica anglese e experta de phraseologia in esperanto.

e, quando Orlando Raola,[62] le coordinator, me susurrava que il restava solmente cinque minutas, io, precipitate, comenciava omitter partes importante e, con le nervosismo, mesmo mi maestria del lingua degenerava: per exemplo, io audiva con horror, ab mi proprie bucca, le pleonasmo *ekestiĝis* ("se surgeva"). Al fin de mi presentation, il mancava tempore mesmo pro questiones e responsas super mi thema (le dictionario historic de esperanto), lo que io multo regrettava.

Il esseva le prime vice que io participava in le Conferentia de Esperantologia, ma le concepto general non me placeva, nam il se tractava de breve discursos consecutive – quasi un catena industrial – que on debeva presentar o in haste o superficialmente. Al fin, io non sape proque, io me recordava del dicto *Malpli estintus pli* ("Minus esserea plus"), con le qual Reinhard Haupenthal[63] intitulava su recension de *La arto labori kune* ("Le arte de travaliar insimul"), un libro de homage pro Tonkin, cuje titulo un certe malitioso, in litteras private,

[62] Orlando Raola (n. 1955): statounitese de origine cuban, chimico, membro del Academia de Esperanto desde 2016.

[63] Reinhard Haupenthal (1945–2016): traductor, bibliophilo, esperantologo e interlinguista german, experto de volapük e coautor (con Tazio Carlevaro) de *Bibliografio di Ido* (1999). Le recension mentionate esseva publicate in *La Ondo de Esperanto* 2010, no 4 (186) e se trova hic: http://katalogo.uea.org/katalogo.php?inf=8356&id=1211&recenzo=montru#ek

transformava in *La arto trabori kundon* (“Le arte de perforar un cunno”)...

10. Le surprendente libro de homage...

Al fin de januario de 2018, per un message de posta electronic, me contactava José Antonio Vergara, in le nomine de un gruppo de tres redactores, del qual ille esseva membro con duo japoneses – Gotoo Hitosi e Kimura Goro Christoph – e ille me invitava a participar, per un articulo o essayo, in un libro de homage pro le 75te anniversario de Ulrich Lins,[64] le qual on planava livrar al anniversariante al occasion del evento del CED durante le Congresso Universal in Lisbona. Essente troppo occupate, io refusava le invitation, ma al fin de martio Vergara, con su insistentia, me persuadeva, e al fin de april io le livrava un articulo de 15 paginas A4 sub le titulo *Japanio kaj la latina* (“Japon e latino”), con le sequente summario:

“In iste obra io analysara principalmente le relation inter Japon e le lingua latin. In le prime capitulo io parlara super le relationes historic inter le linguas japonese e latin e monstrara

[64] Ulrich Lins (n. 1943): historico german, experto re Japon e autor i.a. de *La dangêra lingvo* (“Le lingua periculose”, 1me ed. 1973, 2de ed. 1988), traducite a plure linguas.

que iste lingua, como anque portugese, jocava un rolo importante in facer cognoscer le idioma japonese inter le eruditos europee. In le secunde capitulo io presentara le correspondentia que io habeva in latino con un professor japonese, inter julio e decembre de 1988, periodo in le qual nos tractava multe themas, i.a. anque esperanto. In le tertie e ultime capitulo io schizzara le activitates de altere latinistas japonese contemporanee."[65]

Le libro de homage esseva editate per Mondial, in le SUA, pochissime dies ante le Congresso Universal, in 250 exemplares, e Ulrich Becker, le editor, inviava per UPS cinque exemplares "de autor" a Gotoo, sub le adresse del hotel Fénix Urban, ubi iste – insimul con un gruppo de plus que vinti japoneses – esseva a puncto de allogiar se, ma pro un ration mysteriose – presumibilemente proque le nomine *Gotoo Hitosi*

[65] In le original: *"En la nuna artikolo mi analizos precipe la rilaton inter Japanio kaj la latina lingvo. En la unua ĉapitro mi parolos pri la historiaj rilatoj inter la japana kaj la latina kaj montros, ke ĉi lasta, same kiel la portugala, ludis gravan rolon por koniĝo de la japana inter eŭropaj kleruloj. En la dua ĉapitro mi prezentos la latinlingvan korespondadon, kiun mi havis kun japana profesoro inter julio kaj decembro de 1988, dum kiu ni pritraktis multe da temoj, i.a. ankaŭ Esperanton. En la tria kaj lasta ĉapitro mi skize mencios la agadon de aliaj nuntempaj japanaj latinistoj"*. Iste articulo, del resto, essera traducite a interlingua e publicate per Editiones 77.

non esseva equalmente orthographiate in le pacchetto e in le lista de hospites del hotel... – UPS retardava le livration e, post un vigorose correspondentia per messages de posta electronic inter Becker e le livrator e inter me e le responsabile del hotel, le pacchetto finalmente arrivava al reception del hotel, le matino del 31 de julio, dunque justo in le mesme die in que evenirea, verso meridie, le surprendente livration del libro a Lins.

Gotoo, ja in le centro congressal, recipeva un information del hotel, hastava illac per taxi pro recolliger le pacchetto e, anhelante, retornava al centro congressal pro livrar al anniversariante, per manos trepide e voce tremule, al fin del session, le libro de homage tanto difficilemente parturite, le qual io non ha ancora vidite ni palpate! Del cinque exemplares de autor, Gotoo destinava tres al tres redactores e offereva le duo restante a Tonkin (qui non collaborava in le projecto del toto!) e a senior Syôzi, un amico de Lins desde longe tempore...

Le coautores dunque recipeva necun exemplar del obra. Isto me faceva pensar al casa editorial multinational pro le qual io ja desde longe tempore traduce romanes e cuje nomine “io non vole memorar”. Illo soleva regalar su traductores con duo exemplares de cata obra traducite, e iste “privilegio” esseva

mesmo mentionate in le contracto. Tamen, recentemente, forsan pro sparniar costos, illo resolveva eliminar tal regalamento, e dunque le povre traductores nunc debe alleviar un poco su proprie bursa, si illes desira posseder un “prova” material e tangibile de lor labor intellectual...

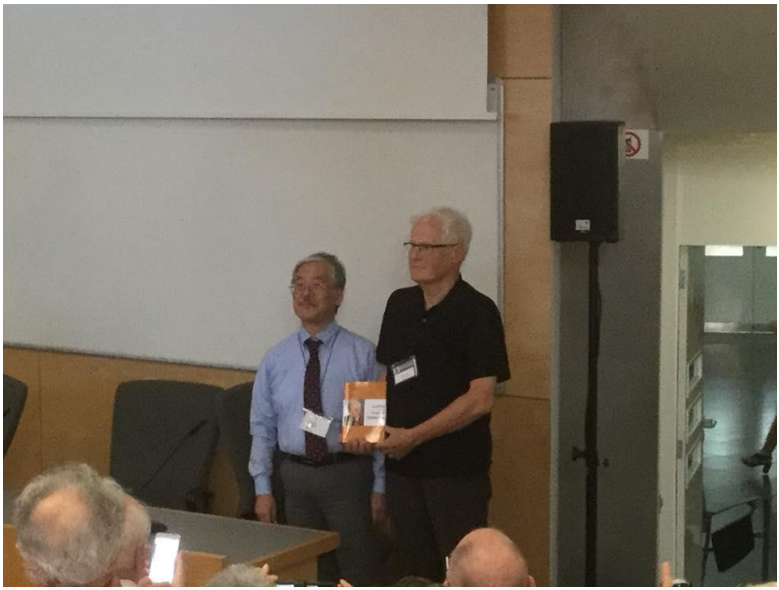

Ulrich Lins (a dextra) monstra le libro de homage justo livrate per Gotoo Hitosi post innumerabile peripetias.

11. Cata companion con su opinion...

Durante discussiones linguistic in Internet on sovente recipe le impression que in esperanto, malgrado iterate planctos e lamentos, generalmente *il non manca* parolas e expressiones pro denominar le objectos e conceptos de cata die e que, al contrario, tal parolas e expressiones es mesmo *troppo abundante*, o alteremente dicite: con respecto a objectos e conceptos quotidian, esperanto frequentemente se monstra non como un idioma que on pote apprender unitarimente e docer sin contestation, sed plus tosto como un amalgama de idiolectos o dialectos gruppal cuje parlatores se tolera mutuemente durante que illes discute minutias inter se. Regrettabilemente on pote experimentar tal situation anque durante incontros, congressos e eventos similar.

Ja in april 2018, al occasion de un colloquio international re esperanto e ido, organisate per le KCE (Centro Cultural Esperantista) in Le Chaux-de-Fonds, Suissa,[66] io remarcava, per exemplo, que io *prenas* (“prende”) un traino, durante que le membros del KCE *trafas* (“attinge”) lo, e que le homine qui, in illo, perfora le billetes io denomina *konduktoro*, durante que illes prefere appellar le *kontrolisto*. Ancora in Le Chaux-de-

[66] vid. Neves 2018.

Fonds, quando io usava le ascensor con Claude Gacond[67] in le Bibliotheca National, pro visitar le servicio de libros del CDELI, ille denominava tal apparato *ascendilo*, ben que, in esperanto, le termino costumari pro illo es *lifto*...

Anque in Lisbona io habeva experientias similar. Per exemplo, durante su discurso re oratoria (lunedi, le 30 de julio) Tonkin appellava un aspirator de pulvere *suĉpurigilo*, ben que, in esperanto, le termino habitual es *polvosuĉilo*, e durante le ja mentionate auction ille tres vices denominava un flabello *ventolilo*, quanquam le vocabulo costumari in le lingua de Zamenhof es *ventumilo* (dunque ille confundeva un flabello con un ventilator!). Durante le mesme evento ille laudava le *spino* ("spina") de corio de un collection de *La Revuo*, ma multes e le PIV – incorrectemente, in mi opinion – nomina iste parte de un libro *dorso*. Durante le mentionate cena in le Café Lisboa, senior Syôzi me offereva un manual de tasca in japonese, re plantas, ma ante de livrar me lo, ille extraheva un spisse rectangulo de papiro ex le libro e me demandava su nomine in esperanto; Ionel, qui es un experto del commercio de

[67] Claude Gacond (n. 1931): pedagogo suisse, cofundator (in 1967) del CDELI (Centro de Dokumentado kaj Esploro pri la Lingvo Internacia, "Centro de Documentation e Recerca re le Lingua International"), ubi se trova un ricchissime collection de libros e periodicos in plure linguas auxiliar, anque in e re interlingua.

libros, respondeva sin hesitar, in mi loco: *tio nomiĝas paĝindikilo* (“illo se appella un indicator de paginas”). Ben, io sempre ha denominate tal objecto *libromarko* (“marcator de libros”), ma forsan desde nunc io adoptara le “parola de Ionel”, que me pare plus clar.

Durante le Clausura Solemne (sabbato, le 4 de augusto) Emílio Cid[68] usava le parola *flugroboto* (“robot volante”), ma Bertil Wennergren, [69] in un discussion postcongressal in Facebook, habente asserite que il non se tracta de un robot, proponeva le neologismo *droneo* (“drone”), durante que altere participantes in le debatto plaitava in favor de *senpilota flugmaŝino* (“machina volante sin pilota”), *flugumo* (“cosa volante”) e mesmo *burdo* (“bombo”); pro completar le collection, io debe dicer que, in le articulo del Wikipedia super le thema, se trova (o se trovava, quando io lo consultava in augusto de 2018) anque le sequente variantes: *telestiraviadilo* (“avion a telecommando”), *telestirata aviadilo* (“avion telecommandate”) e mesmo *spavo* (acronymo de *SenPilota Avio*, “avion sin pilota”)...

[68] Emílio Cid (n. 1960), commerciante brasilian, membro del consilio executive del UEA (desde 2006), in le qual ille es i.a. responsabile de information.

[69] Bertil Wennergren (n. 1956), sonator de batteria e grammatico svedese, membro del Academia de Esperanto (desde 2001).

Ancora a proposito de Cid, durante le inauguration solemne, al occasion del messages de salutation per representantes de cata pais, ille annunciava le nomine de Giridhar Rao, representante de *"**Hinda** Unio"*, ma iste salutava *nome de la **barataj** esperantistoj* ("in le nomine del esperantistas de Bharat"). Forsan pro isto, Brian Moon,[70] pro placer a omnes, informava, durante le homage public a Boulton, que ille olim *"vojaĝis* ("viagiava") *al Barato / Hinda Unio"*. Ancora a proposito de nomines de paises, io debe adder que multo rarmente, durante tote le congresso, io audiva le formas terminate per *-ujo*, ben que io expectava altere cosa, nam, alicun menses antea, Wennergren habeva avisate, in un gruppo de Facebook, que tal formas habeva recentemente devenite plus frequente in le uso oral...

Durante le Clausura Solemne, ascendeva le podio, le un detra le altere, per parve passos, le participantes del Congressetto Infantil que habeva evenite in Almada, e illes, con lor dulce voces, salutava le maturos qui sedeva in le parterre, ma mesmo tal noviciettos ja manifesta divergentias re detalios linguistic, nam le unes annunciava que illes veniva *el*

[70] Brian Moon (n. 1947): traductor britannic emerite qui habita in Luxemburgo, vicepresidente del Academia de Esperanto.

(“ex”) le pais X, durante que le alteres clamava que illes veniva *de* (“de”) le pais Y...

Ancora a proposito del Clausura Solemne, in su discurso final, Fettes diceva *vi dividas tiujn valorojn* (“vos divide ille valores”), ma un tal uso de *dividi* (“divider”) habeva essite qualificate como anglicismo per Fiedler, duo dies antea, in su discurso al occasion del Conferentia de Esperantologia, e assi illa monstrava que illa non habeva consultate mi dictionario historic, per le qual illa poterea haber apprendite, in p. 23, que ja in 1888 Grabowski habeva scribite *ŝi kore dividis la malĝojon de la malfeliĉa Praskovja Petrovna* (“illa cordialmente divideva le tristessa del infelice Praskovya Petrovna*”*) in su traduction *La neĝa blovado* (“Le tempesta de nive”)...

Al fin, ma non minus importante, io debe mentionar que le secunde major urbe in Portugal le unes appellava *Oporto*, le alteres *Porto*, e que le canto traditional portugese le unes nominava *fado*, le alteres *faduo*, de accordo con le secunde edition del PIV. A proposito de iste dictionario, alicunes, con o sin ration, non seque su recommendationes: per exemplo, Hori Yasuo, al fin de su “Presentation instructive re Japon”, parlava re *maturiĝintaj persimonoj* (“kakis maturate”), ignorante con

ration le estranie termino *kakinoko* proponite in ille dictionario...

12. Potpourri de remarcas final

Mi impression general re le Congresso Universal de Lisbona es positive. Io tamen ha portate qualque regretes a casa, in le valise del memoria: per exemplo, io non habeva tempore sufficiente pro gauder plenmente del compania de mi collegas e amicos iberic, io a pena conversava con Suso Moinhos, António Martins, Faria de Bastos e alteres (al quales le deberes redactional e de altere sorta impediva un fruition plus tranquille del congresso), io perdeva interessante punctos programmatic e anque concertos expectabilemente de bon qualitate, pro non mentionar le match de football, in le qual io, malgrado mi capillos gris, desirava participar, mesmo si solmente poc minutas, ma mi spatula dextre – que alora esseva quasi "congelate", habente perdite grande parte de su mobilitate normal – lo impediva. De plus, io me orientava mal re le sessiones autoral de medie hora e dunque io perdeva alicunes al quales io absolutemente voleva assister, ben que io succedeva gauder de illo de Minnaja, durante le qual Michela Lipari, stante in le fundo de un "camera" improvisate – le qual, de facto, esseva nihil altere que un stricte galeria supra le

servicio de libros – comenciava critar *Bonvolu ne mensogi!!* (“Vole ben non mentir!!”), con un voce de plus in plus alte e menaciante, usque le alloquente cessava finger que ille non audiva e prestava alicun attention al critatrice...

Del altere parte, io gaude que iste vice, in comparation con anterior congressos e altere sortas de eventos de esperanto, mi oculos esseva minus frequentemente frappate per figuras buffonesc e attitudes grottesc, como anque per vestimentos plen de stellas verde e le agitar de bandieras...

Indice onomastic

Adúriz, M.: 41, 48.
Ahlberg, P.: 21.
Albault, A.: 49.
An Useng: 18.
Anton, G.: 50.
Arosev, G.: 13.
Auld, W.: 16.
Avillez, J.: 26.
Becker, U.: 54, 55.
Blanke, D.: 50.
Boulton, M.: 16, 17, 50, 60.
Camacho, J.: 13, 19, 22.
Camões, L. de: 14.
Carlevaro, T.: 52.
Carreira Neto: 20.
Catarina: 24.
Cervantes, M. de: 30.
Chen: 19.
Cid, E.: 59, 60.
Corsetti, R.: 14, 15, 16, 17.
Crispim, J. E.: 46.
Dreyfus, A.: 51.
Elpin: 18, 19, 21.
Ertl I.: 40.
Faria de Bastos, M.: 40, 62.
Fernández, M.: 41, 48.
Fettes, M.: 39, 49, 61.
Fiedler, S.: 51, 61.
Gacond, C.: 57, 58.
Gotoo I.: 25, 53–56.
Grabowski, A.: 61.
Gröning, B.: 11.
Grosjean, M.: 32.
Ĝojo: 38.
Haggin, P: 50.
Harmsen, R.: 2.
Haupenthal, R.: 52.
Hori Y.: 31, 61.
Huang Y.: 37.
Itô K.: 22.
Jegorovas, P.: 25.
Kimura G. C.: 53.
Kitagawa H.: 24, 25.
Kitagawa I.: 24, 25.
Knoedt, L.: 14.
Kováts K.: 51.
Lins, U.: 25, 53, 54, 56.
Lipari, Michela: 62.
Liven Dek: 41.
Lorenz, F. V.: 11.
Löwenstein, A.: 16, 17, 20.
Lu Xun: 18.
Maas, Johano: 20.
Magalhães, C.: 43.
Manero, A.: 41, 48.
Martins, A.: 62.
Martins, J.: 43.
Minio Paluello: 15.
Minio, M.: 15.
Minnaja, C.; 14, 15, 47, 62.
Minnaja, L.: 15, 47.
Minnaja, N.: 15.

Miyamoto M.: 21
Moinhos, S.: 21, 62.
Montagut, A.: 41.
Moon, B.: 60.
Nakamura: 34.
Neves, G.: 3, 25, 41, 45, 48.
Novembro, Eduardo: 47.
Oneț, I.: 7, 26–29, 58.
Pantagruel: 27.
Patas d'Illiers, L.: 48.
Petrovna, P: 61.
Porto Carreiro Neto, L.: 20
Prytz, O.: 39.
Quijote: 30.
Rao, G.: 40–42, 60.
Raola, O.: 52.
Rebelo, M. J: 28.
Saed: 32.
Shakespeare, W.: 16.
Shi C.: 18.
Silfer, G.: 47.
Solé, V.: 41.
Soreto, C.: 2.
Spanò, Sara: 47.
Sutton, G.: 47.
Syôzi K: 23, 25, 26, 36, 36.
Syôzi N.: 22–27, 29, 33, 35, 55, 58.
Tonkin, H.: 16, 48, 49, 52, 55, 58.
Trần H: 38.
Trezoro: 37.
Ulysses: 6.
Valén, A.: 41.
Vergara, J. A.: 53.
Viana, P. S.: 47 48.
Wennergren, B.: 59, 60.
Williams, R.: 15.
Zamenhof, L. L.: 22, 32, 36, 49, 50, 58.

Bibliographia

Ahlberg, Per (1905): *Esperanto-Svensk Ordbok*. Stokholmo: Stockholms Esperantoförening. 162 p.

Camacho, Jorge (2016): “La vartisto de vortoj”. In: *Belarta rikolto 2016*. Nove York: Mondial. 139 p.; p. 63–76. Anque in: http://literaturo.esperanto.net/bk/verk/vartistvort.htm

Löwenstein, Anna (2009): “Poetoj detruas nian lingvon”. *Esperanto* 1229 (10), octobre, p. 195. Anque in: http://dvd.ikso.net/revuo/Revuo_Esperanto/2009/10.pdf

Miyamoto Masao (1979): *Sarkasme kaj entuziasme*. La kritikanto. 151 p.

Nakamura Teruo (1964): *Enciklopedieto Japana*. Osaka: Kosmo. 217 p.

Neves, Gonçalo (2018): *Esperanto ed Ido: diferanta voyi adsur Parnaso*. Komparanta studiuro pri la developeso di Esperanto ed Ido kom poeziala lingui. Espinho: Editerio Sudo. 97 p. (e-libro) https://archive.org/details/GNevesEsperantoEdIdoDiferantaVoyiAdsurParnaso

Porto Carreiro Neto, Luís (1972): *Mediuma Poemaro*. Pluraj aŭtoroj. Poemoj originale verkitaj en Esperanto, mediume skribitaj de Luís da Costa Porto Carreiro Neto. Aranĝis la poemojn kaj tradukis la antaŭparolon A. K. Afonso Costa. Rio de Janeiro: Federação Espírita Brasileira. 119 + 9 p. Anque in: www.febnet.org.br/ba/file/livro%20em%20esperanto/MediumaPoemaro.pdf

Shi Chengtai (2010): “Sur la spuro de Elpin”. In: Detlev Blanke; Ulrich Lins (red.): *La arto labori kune*. Festlibro por Humphrey Tonkin. Rotterdam: UEA. 901 p. [p. 503–506]. Anque in: www.elerno.cn/movado/shi%20chengtai.pdf